

XXII.

Rond Oudenaarde.

IN DE SCHELDEMEERSCHEN.

(EEN VERHAAL VAN 'T VLAAMSCH VOLK LANGS DE SCHELDE.)

— Morgen zullen ze schaatsen rijden op de Scheldemeerschen, zei boer Baert, terwijl hij zich bij de ronkende stoof neerzette.

Hij was zoo pas van Oudenaarde teruggekeerd, waar hij gemarkt en nog wat geplakt had, en nu verklaarde hij wel vijf maal, dat het „stijf koud was en geweldig vroom.”

En ja, na Kerstmis was het eensklaps streng winter geworden; 't land lag hard tusschen de rechte voren, grachten en beekjes waren in 't ijs gekneld, en de overstroomde weiden langs de Schelde boden een heerlijke, spiegelgladde vlakte aan de talrijke schaatsenrijders.

— Vader, mag ik morgen ook gaan schaverdijnen? vroeg Leonie, de oudste, bevallige dochter van den boer.

— Ge moet dat aan moeder vragen, antwoordde de man, zijn pijp met de eigen gekweekte tabak stoppend.

— Er is zooveel werk, kloeg de boerin, die er afgesloofd en bezorgd uitzag. Uitgaan voor plezier op een weekdag... en 't geld zoo van doen hebben... neen, dat gaat niet.

— Maar al de jonkheden zullen op 't ijs zijn, hernam de dochter.

— Ieder moet zijn eigen zaken kennen, wedervoer de vrouw. Er liggen nog handschoenen af te werken..

— Maar de agent van Oudenaarde zei, dat er geen haast bij was...

— Hoe eer geleverd, hoe eer geld.. en dat is er noodig!

Leonie bloosde; ze scheen iets te willen zeggen, zonder recht te durven. Maar 't kwam er dan toch uit.. al was 't wat stamelend:

— Jan Lodens heeft gevraagd, of ik met hem wil schaverdijnen...

Zoowel de boer als de boerin zagen verrast op en keken hun dochter aan.

— Jan Lodens, hernam de vader. Heeft hij dat gevraagd?

— Ja, hij zal mij na 't noeneten komen halen.

— Ja, dan verandert de zaak, zei de vrouw. Wij kunnen dat aan Jan niet weigeren?

— Neen, dat kunnen wij niet, stemde de boer toe.

Een blijde glans vloog over Leonie's gelaat.

Boer en boerin Baert spraken in de eerste oogenblikken geen woord, maar dachten over 't zelfde.

Jan Lodens was de eenige zoon van een rijken boer en Leonie zou zich gelukkig mogen rekenen, zijn vrouw te worden. Boer Baert was ver van rijk, hij had met veel rampspoed te kampen gehad, en en in nadere betrekking met Lodens komen, zou niet nadeelig zijn.

Leonie peinsde over geen geldzaken. Zij had den braven, kloeken Jan lief.

Een jongeling trad binnen. Zijn klompen kletterden op den rood tichelen vloer in de gang. 't Was een boerenknecht, en, terwijl hij zijn rood gelaat om den hoek der deur stak, vroeg hij:

— Is er geen belet?

— Neen, Camiel, kom maar binnen, antwoordde de baas. Gaat ge schaverdijnen?

— Morgen, boer, 't zijn de schaverdijnen van Jan, ik moet ze scherpen bij den smid en Jan zond mij, om te vragen, of ik die van Leonie ook wil medenemen.

— Als ge zoo goed wilt zijn, ja, zei het meisje, weer blozend.

— Eens ontsteken? noodigde Baert en hij reikte Camiel zijn tabaksblaas over.

— Bah, ja... boer, een pijpje smaakt wel... en 't zal mij nog wat verwarmen, want, zij 't zeker, dat 't vriest. Klaar weer, de sterren blinken. 't Zal morgen wat zijn op de meerschen!

Camiel stopte zijn pijp, nam een lang zwavelstokje uit de koperen bus der schouw en hield het tegen den gloeienden pot aan de kachel, en weldra blies hij groote rookwolken omhoog. Leonie gaf hem haar schaatsen en na een „elk n'en goên avond” trok de jongeling heen.

Hij was knecht bij Lodens, den rijken boer van de hoeve, ginds bij de Schelde. Zijn reeds bejaarde, ziekelijke ouders woonden in

een huisje op 't dorp... dat we liever niet noemen, maar met den naam Scheldeburg aanduiden. Vader werkte 's zomers nog wel wat, maar de oudjes hadden den steun van hun eenigen zoon zeer noodig en 't hinderde Camiel, dat hij zoo weinig verdiende. Aan den Schelde-oever, tusschen Oudenaarde en Gaver, staan talrijke steenbakkerijen, en de stroom bewijst die nijverheid groote diensten voor 't vervoer; op de werkplaatsen zijn 's zomers veel handen noodig en Camiel had er al aan gedacht, daar meer loon te gaan verdienen... maar

dan zou hij in den winter ledig zijn, want boer Lodens zou hem dan niet terugnemen.

Dezen avond had Camiel echter geen nare gepeinzen; vroolijkheid vervulde zijn harte, want morgen zou hij genieten met honderden anderen op de bevroren meerschen, morgen was het ijsfeest in de vallei der Schelde. Ijs genoeg... groote vlakten van de stad te be-

ginnen, langs Eine en Eename, Heurne, bijna tot Gaver toe... En ginds bij Peteghem en Elsegem liep de ijsvlakte nog ver landinwaarts, want door de langdurige regens was de Schelde ver buiten haar oevers getreden.

Camiel spoedde zich naar den smid. Reeds van verre zag men den rooden gloed, die de gansche dorpsstraat verlichtte; vonken spatten in 't rond, terwijl vroolijk de hamer op 't aanbeeld bonsde. Kinderen gluurden door de open deur. Jongens hadden bij de kerk een glijbaantje gemaakt en, de ooren gedekt onder de neerhangende lappen der muts, de sjerp om den hals gebonden, zoo vermaakten

ze zich en schetterend galmden hun stemmen over 't plein, waar eenige eenzame olielampjes flikkerden. Vrouwen, diep in hun mantels gedoken, kwamen uit de kerk, waar de avonddienst zoo juist geëindigd was. Hier en daar zag men door de ruiten, waarop zich reeds ijsbloemen vormden, moeders bij de gloeiende stoof, bezig 't avondeten te bereiden voor vader, die op een afgelegene hoeve gedorschen of te Oudenaarde of te Eyne in de fabriek gewerkt hadden.

Camiel liet de schaatsen bij den smid, die beloofde ze dadelijk te zullen scherpen, en intusschen begaf de jongeling zich naar zijn vader en moeder, aan 't einde van 't dorp. Loden en Sofie — zoo heetten de oudjes — zaten gehurkt over hun stoofje, en toen hun zoon binnen kwam, jammerden ze over de strenge vorst en hun echte of vermeende kwalen. Camiel zette zich bij hen en sprak ze bemoedigend toe en dan vertelde hij, dat hij morgen ging schaatsenrijden en voor hen een peperkoek uit Oudenaarde zou medebrengen. Als kinderen verheugde het echtpaar zich reeds op dit geschenk. En na een half uurtje van gezelligen kout, ging Camiel weer heen, zijn moeder stellig beloofd hebbende morgen zeer voorzichtig te zijn; hij haalde de schaatsen, bracht eerst die van Leonie terug en trok dan over 't bevroren land naar de hoeve van zijn meester.

Jan, de flinke zoon van boer Lodens had juist de avondronde in den stal gedaan, en blies zijn bollantaarn uit, toen de knecht door de hoevepoort kwam.

— Scherp? vroeg hij. En die van Leonie ook?

— Ja, 'k heb ze juist weer gebracht.

— Goed! Er zal morgen volk zijn op de meerschen.

— 'k Geloof 't ook! En 't vriest, dat 't kraakt. Voor sneeuw behoeven we niet te vreezen!

De jongelingen gingen in huis, waar de kachel gloeiend rood stond, want onze Vlaamsche boeren houden van warmte, en den ganschen avond nog werd er gesproken over de strenge vorst.

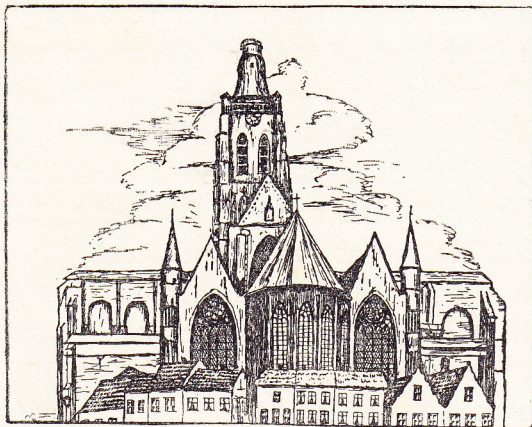
* * *

Ja, volk was er op de Scheldemeerschen! Wie schaatsen kon,

haalde heden zijn hart op. Wie kon zeggen, hoe kort de vreugde misschien maar duren zou.

Paartjes zwierden bevallig over 't ijs. Jongens reden in woeste vaart heen, het hoofd en 't bovenlijf ver voorover gebogen, de beenen wild achteruitslaand. Een heertje toonde aan de verwonderde omstanders zijn toeren, schaverdijnde achteruit, of sloeg 't een been hoog over 't ander, grifte knersend de voorletters zijner namen in den harden vloer. Sommigen wilden het hem nadoen, verloren 't evenwicht, staken hopeloos de armen ver uit, en rolden onder algemeen gelach, omver.

De sleden waren van den zolder gehaald en men zag zelfs bejaarde mannen op een ijsstoel, nog snel hun pikkers neerstootend, zoodat de schelven met geweld opspten.

St. Walburgakerk te Oudenaarde.

Jongens, met een sjerp om de ooren, meisjes, als grooten, met de handen onder een borstdoek, maakten glijbaantjes, slieden schreeuwend en tierrend, soms angstig gillend, heen en weer. En zoo heerschte aan beide zijden der Schelde

een vroolijke drukte op de meerschen, terwijl hiertusschen traag de donkere rivier vloeide, van weerskanten afgebakend door verdroogd en verstijfd lisch.

't Was een prachtig wintertaferel, samen met de wit bestoven heuvelruggen, waar de dorpjes als ingeslapen schenen. En ginds verre op 't stadhuis van Oudenaarde, nevens den hoogen kloeken dom van St. Walburga stond Hansken 't Krijgerken al dat gescharrel af te zien, hij de eeuwige getuige van 't wel en 't wee, dat de Scheldestreek ondervond. Ja ook 't wee, want Hansken zag wel de oude mannen en vrouwen, die, in lompen gehuld, bibberend van

deur tot deur strompelden, smeeënd om een aalmoes, zag ook kinderens, die weenden om brood, dat de ouders eerst moesten op-halen bij barmhartige burgers en boeren.

Leonie Baert en Jan Lodens genoten van 't wintervermaak. Ze vormden „een schoon paar”, zooals de menschen zeggen, en menigeen oogde hen na, en jonge meisjes benijdden de dochter van „'t koeboertje”, die zoo aangetrokken werd door den knappen, rijken landbouwerszoon. Ook op 't ijs wordt kwaad gesproken, maar Leonie en Jan hoorden het niet, dachten er zelfs niet aan, gingen geheel op in hun vreugde, samen te zijn, arm aan arm of hand in hand, te mogen zwieren over de gladde baan. Ze reden ver weg, in de richting van Gaver, dat ginds verre op zijn heuvel prijkte, als gevoelde het, dat het in Vlaanderen een bijzondere plaats inneemt, omdat het in zijn Roode Zee¹⁾ getuige was van een heldenstrijd.

Nu en dan rustten de geliefden een wijle in een kraampje, dat een ondernemend herbergier op 't ijs opgeslagen had, en dan trakteerde Jan zijn vriendinne op een glas anijs, dat, naar hij beweerde, 't lijf verwarmt, ofschoon Leonie niet 't minst last van koude had.

't Zonnetje, dat den ganschen dag helder geschenen had, en de heuvelen fonkelen deed in hun wintergewaad, zakte echter al vroeg weg, en voor boerenkinderen werd het tijd, om naar huis te gaan, want de koeien moesten gemolken, en daarna „besteld” worden, en nog ander dringend werk viel er te doen op de hoeve.

Jan en Leonie reden terug, en nu trok de jongeling het meisje, en wijd sloeg hij zijn beenen uit met forsche slagen, zoodat hij in snelle vaart voortgleed, slepend zijn geliefde, lachend om haar bezorgde uitroepen, haar korte gillettjes, als ze dreigde 't evenwicht te verliezen, zijwaarts of achteruit te vallen.

Maar zeker van zijn bewegingen, en fier op zijn kunst, vond Jan zijn weg tusschen de menigte, vermijðend elke botsing of aanraking met minder vlugge schaverdijners.

— Jan, 't gaat te rap, ik val! kreet eensklaps Leonie, maar 't was

1) Zoo heet de weide waarop 't slagveld lag.

te laat... ze liet verschrikt haar geleider los, wierp angstig de armen omhoog, zwenkte rechts.. en gleed voort naar de donkere dreigende Schelde.

Een langgerekte angstkreet schoot op uit de ontstelde menigte....

— Ze ligt er in! klonk het luid.

— Leonie Baert versmoort!

Jan was ver door gegleden. Zijn schaatsen knarsten in 't ijs, hij hield zich in, zoo geweldig, dat hij viel, sprong dan schielijk recht, rende terug.

Leonie was in de Schelde verdwenen, haar hoofdje dook weer even boven den donkeren vloed, dompelde nogmaals onder...

Een plons... 't water spatte hoog op, iemand was de drenkelinge achterna gesprongen.

— Camiel! klonk het van mond tot mond.

— Waar is ze gevallen... waar... in Gods naam, zeg waar? gilte Jan Baert, zich woest een weg banend door de omstanders.

Maar dan zag hij een jonkman boven komen, die het meisje met zijn rechterhand drijvend hield, en met de linker den rand van 't ijs greep.

— Menschen gaat uiteen, 't ijs zal kraken! riep iemand die zijn kalmte had bewaard. Gaat uiteen, zeg ik... Moeten we allen versmoren?

Jan had zich languit neergelegd en strekte de armen uit; hij kon Leonie bereiken; heur hand greep de zijne...

— Voorzichtig! waarschuwde Camiel. Trek, ik zal duwen... zoo, ja... houd goed vast, 't ijs breekt af... nog een beetje... zoo, ja... trekken...

Nog een ruk, en Leonie was gered, maar weenend leunde ze tegen haar Jan, kermend:

— Och, Heere toch....

Camiel was ook spoedig op 't droge en schertsend riep hij:

— Brr! 't is koud om te zwemmen nu! Jan, doe haar schaverdijnen af, dat Leonie rap naar huis loope.... Ze gaat een ziekte op doen....

En plotseling was 't ijsvermaak afgeloopen. Niemand had thans lust nog langer te rijden; de schaatsen werden snel van de voeten geworpen en, druk babbelend over 't voorval, trokken allen heen, langs de verharde wegen of de versteende voren, ieder naar zijn huis in 't dorp, naar de hut te lande, of de hoeven, welke zwart afstaken tegen de witte velden.

Tusschen Jan en een buurman in werd Leonie haastig heen geleid en Camiel rende als een bezetene naar de hofstede, klom op den zolder boven den stal, zijn kamer, en rillend en klapper-tandend trok hij er schoon goed aan, om zich daarna deugdelijk te warmen bij de ronkende kachel binnen, waar Lodens en zijn vrouw verschrikt naar zijn verhaal luisterden.

Eindelijk kwam Jan ook thuis. Hij zag nog bleek en begon dadelijk opgewonden over 't gebeurde te spreken. Innig dankte hij den knecht, beschuldigde zichzelf om zijn woestheid en drukte zijn vrees uit, dat Leonie zwaar ziek zou worden.

— Toe, toe, geen muizenissen, troostte hem zijn vader. 't Is wel niet 't seizoen om een bad te nemen, maar toch, een mensch gaat daarvan niet dood.

Doch den volgenden morgen, toen Jan al vroeg bij Baert ging hooren, hoe het met Leonie afgeloopen was, vernam hij tot zijn schrik, dat het meisje met zware koorts te bed lag.

Zelf rende hij om den dokter en ging niet weg, voor deze hem vergezelde naar de kleine hoeve van den koeboer, en de dorpingen, die aan de deuren of door de vensters loerden, schoolden dan samen, om 't nieuws te behandelen.

— 't Is zijn schuld, en daarom is hij zoo benauwd, beweerde de een.

— Hij wil met Leonie trouwen. Ze zien elkaar gaarne, wist een tweede te vertellen.

— Trouwen, wat gij peinst! wedervoer een derde. Dat was ijs-liefde... Trouwen! Alsof boer Lodens dat toelaten zou! Hij zal voor Jan wel een rijkere vrouwe zoeken dan de dochter van een koeboer.

Neen, Jan zou Leonie niet huwen!

Twee dagen later klonk door den helderen, vriezigen avond de berechtingbel

Sterfhuis.

Het licht, dat de koster droeg, zweefde in derichting van Baerts hoefje, en de hostie, welke de pastoor eerbiedig onder een doek in de gevouwen handen hield, was 't laatste troostmiddel voor een maagd, die wreed uit het bloeiend, lustig leven werd weggerukt.

Jan Lodens hoorde de zilveren klanken, welke hel klonken in de drogelucht, en, achter de schuur gedo-

ken, sloeg hij in wanhoop en wroeging de handen voor 't gelaat en brak in hartstochtelijk snikken los.

* * *

Leonie zou aan den overkant der Schelde begraven worden, want daar lag het kerkhof van de gemeente, die Baert bewoonde, al was de kom van een ander dorp dicht bij zijn hoeve. Op een zonnigen wintermorgen werd het meisje grafwaarts geleid, door haar vader

en moeder, broerkens en zusjes, door verwanten, vrienden en geburen. De stoet trok langzaam over den hard bevroren aardeweg, en de stijve karresporen maakten het den dragers moeilijk. Een wit baarkleed dekte de lange slanke kist, welke rustte op de schouders van acht meisjes, maagden als zij, die zoo geweldig uit hun midden was weggescheurd.

Men bereikte de meerschen. Aan 't einde lagen twee booten. Ieder zag naar een plek, waar 't verschrompelde riet gebroken en neergerukt lag... Gelijk altijd vloeyde traag en kalm de Schelde, als had zij geen schuld aan 't gebeurde.

Langzaam stapte men over den ijsvloer. Kloeke mannen namen de kist over, en de arme Leonie werd in de eerste boot gedragen, om heur laatste reize over den stroom te volbrengen. Kermend en weenend zette vrouw Baert zich naast haar kind, en de boer perste de lippen oopen, als wilde hij elke klacht of snik inhouden, terwijl hij starlings naar 't witte lijkkleed staarde, 't kleed, dat door zijn blankheid ieder herinnerde, dat het een bloeme dekte, wreed van den stengel gerukt, lang nog vóór den tijd!

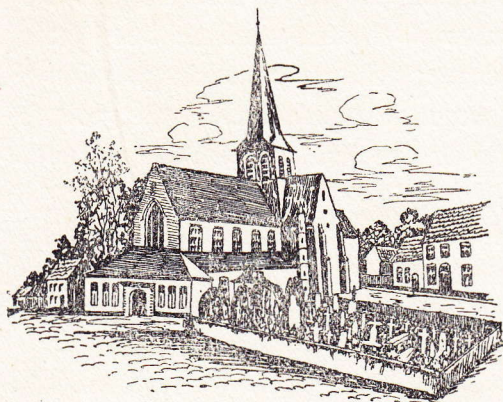
Jan Lodens zette zich bij de genoodigden in de tweede boot, die nog enkele malen terugvaren moest, om allen over te zetten.

De meerschen lagen nu eenzaam langs 't water... 't Was of, ondanks de zonne, de natuur ook meerrouwde, en Oudenaarde's dom ginds aan den einder scheen over dood te luiden met zware, droevige tonen.

— Och Heere, Leonietje, toch Leonietje! jammerde de moeder, terwijl ze met anderen bij de kist te wachten stond, tot de veerlieden hun taak hadden volbracht. De overigen zwegen en mijmerden. Jan Lodens blikte rond. Daar verre verhief zich de Edelareberg, waar in de Meimaand duizenden pelgrims komen knielen in de Kerselaar-kapel, om daarna kermis te houden in 't wel vrome, maar toch vroolijke gehucht.¹⁾ Daar had hij met Leonie verleden jaar nog geschertst en was zooals andere jongelingen met haar vriendinnen

1) Deze kapel werd, naar de legende beweert, gebouwd door, den Heer van Camel, als uitvoering eener gelofte, tijdens den eersten kruistocht gedaan, toen hij in Egypte door een krokodil werd bedreigd. Het geraamte der krokodil hangt in de kapel op. Karel I en Filips II zijn hier ook ter bedevaart geweest.

in groep huiswaarts gekeerd, langs de weelderige, zoetgeurende boomgaarden, zwaar van heerlijken bloesem. Aan dezen kant van de

Kerk van Eine.

rivier lag Eyne, waar hij, nevens Leonie staande, de ruitersprocessie gadesloeg, de kloeke boerenzonen zittend op hun plumpe, opgetooide paarden.¹⁾

Ook te Eename, had hij haar ontmoet, den dag der vermaarde jaarmarkt.²⁾

Hoe dikwijls, vóór den winter, voor dezen gruwelijken, noodlotigen winter, had hij haar Donderdagsmorgens, heel vroeg, als

pas de zonne 't water der Schelde blekken deed, toevallig ontmoet op de baan naar Oudenaarde, en haar zware botermand gesleurd tot aan de brug... verder niet, want ze wilden toen hun genegenheid nog verbergen voor anderen, hun ontluikende liefde geheim houden.

Och, waar hij ook staarde, alles sprak hem van Leonie, zijn Leonie, die nu dood neerlag in die akelige kist! Zonnig was zijn leven geweest, zonnig als de stroom bij heerlijken zomerdag. Nu haatte hij de Schelde, die hem zijn beminde ontnomen had.

De stoet schreed voort... Een klok luidde, wenkte de doode in den tempel, waar dan slepende lijkzangen weerklonken, terwijl daarbuiten het graf gaapte...

Gezicht te Oudenaarde.

* *
*

1) Deze ruitersprocessie herinnert aan de inhaling van den heer van Eyne graaf de Landas, bij zijn terugkeer van den kruistocht, toen hij, volgens de overlevering, hout van Christus' kruis medebracht en dit aan de kerk schonk.

2) Eename was vroeger een zeer drukke Scheldelhaven, waar veel vaartuigen meerden. Er stond een sterk kasteel en een vermaarde abdij, waarvan men een ruïne ziet in een weide bij den stroom.

Jan Lodens was dezelfde niet meer. Ieder zei het en ieder begreep waarom. De winter ging voorbij.. 't werd Lente en de akkers van Vlaanderen tooiden zich met 't frissche, jeugdig groen, de heuvels hulden zich in een prachtigen mantel, bestikt met de heerlijkste bloemen, de boomgaarden om de dorpen schenen reusachtige ruikers, die de lucht vervulden van hun balsemende geuren. De watermolens klaterden, de windmolens lieten lustig hun wieken draaien, als wachters bij al die torentjes.

Jan zag niets van die weelde, hij rouwde om zijn vergane liefde. Hij arbeidde ja, maar lusteloos, hij ontving zwijgend de bevelen van den bedrijvigen boer, en voerde ze getrouw uit, maar niet geestdriftig als andere jaren, wanneer hij met wellust den vruchtbaren grond bezaaide en beplante, hopen op wasdom en oogst.

— Dat kan alzoo niet blijven duren! bromde baas Lodens.

Zekeren morgen sprak hij zijn zoon barsch toe en zei — en zijn woord klonk hard —:

— Waarom zoo den kop laten hangen! Dat was een ijs-liefde. De zoon van boer Lodens zou toch nooit getrouwd zijn met de dochter van een koeboertje!

Jan antwoordde niet; neen, hij kon met zijn vader niet twisten over de beminde doode, die nu vreedzaam sliep, ginds onder de linden over de Schelde. Maar als Camiel bij de rivier arbeidde, kwam Jan dikwijls bij hem staan en keek dan naar 't kerkhof, dat hij van deze zijde ontwaren kon, en met den knecht sprak hij over Leonie, want Camiel begreep hem.

* *
*

't Was hooimaand en weer vervulde gejoel de meerschen langs de Schelde. Aan beide zijden van den stroom zwaaiden forsche jongelingen hun vervaarlijke zeis, die 't malsche gras bij gansche bundels neervelde, en blozende deernen spreidden het uit, opdat het in de zonne drogen zou tot deugdelijk hooi, het veevoeder gedurende den langen winter.

Camiel en Jan arbeidden in elkanders nabijheid, maar geen van

beiden zong of floot, gelijk de gezellen en gezellinnen om hen heen. Jan kon geen liedje laten schallen, daar waar zijn Leonie in 't ijskoude water was gevallen; gisteren had hij gezien, hoe de grafmaker ook 't gras maaide op den doodenakker aan de overzijde, 't welige gras rond Leonie's graf. En Camiel was eveneens stil, want hij eerbiedigde de smart van zijn jongen baas, die al meer en meer zijn vriend werd. Bovendien ook de knecht was tegenwoordig altijd terneergeslagen, bekommerd om zijn toekomst, zwaarmoedig om 't geringe loon, dat hij hier slechts verdienen kon.

Zij ouders waren hulpbehoevend en hij kon hen niet steunen,

Watermolen in 't Vlaanderen.

gelijk hij het gewild had. Camiel koesterde een plan, en toch schrok hij terug voor de uitvoering. Maar des avonds, als hij aan den Scheldeoever gezeten, nevens den zwijgenden Jan, van de koelte en de zoete rust genoot, als allerwegen in de vallei en op de heuvels

't kloggelui galmde, dacht hij over dat plan... 't groote, stoute plan, dat hem toch schrik aanjoeg, hoe 't hem ook lokte.

Zekeren namiddag heerschte een ongewone beweging onder de hooiers in de Scheldemeerschen. Jongens en meisjes omringden lachend en schetterend een heer... waarlijk een heer, al had hij ruwe, eeltige handen, een grof, blozend gelaat, een lijf, dat naar 't werken stond, en was hij hard van taal. Maar hij droeg glimmende schoenen met lange strikken, een schoon bruin costuum, een halsboord met fonkelroode das, een breeden hoed, hij rookte een dikke, geurige sigaar, en zwaaide een zwart stokje met zilveren knop.

— Thur, die uit Amerika teruggekeerd is! klonk het.

En handen werden hem toegestoken, hartelijk welkomgeroep klonk hem tegen, samen met kreten van bewondering.

— Hoe 't gaat, ge vraagt hoe 't gaat! riep de Amerikaan. Very well... eerste klas... I am now a gentleman... 'k ben, men ziele, een heer... Sukkelaars, die hier blijft slaven voor weinig geld, trekt naar Amerika, daar wordt een werkmensch toch betaald! En ge ziet, ik kan nog een keer terugkeeren naar de old country... en als een heer!

En Thur vertelde van 't leven in 't verre Westen, waar hoeven lagen, als dorpen hier, waar de Vlaming gezocht wordt om zijn spierkracht en vlijt, waar geld te verdienen is. En jongens en meisjes luisterden, tot de bazen hen terug naar 't werk joegen, brommend over den snoevenden Thur, die 't volk maar opstookte.

Camiel had ook geluisterd en opgewonden keerde hij aan den arbeid terug, want Thur had hem, zonder dat deze het wist, gestijfd in zijn groot plan. Camiel had reeds maanden over de uitwijking naar Amerika gedacht en hij besloot dezen avond zijn ouden maker op te zoeken, om meer nieuws te hooren over dat wonderbaar land, 't geluksoord van zooveel Vlamingen.

*
* *

Op 't maaien volgde 't hooien. Over de blekkende Schelde hing een heerlijke geur van hooi.

Jan en Camiel zaten als naar gewoonte aan den oever van den stroom. Ginds wat verder zwommen eenige knapen, zich verfrisschend en reinigend van stof in 't frissche water.

— Jan, ik moet u spreken, zei de knecht eensklaps, en hij bloosde als een verlegen knaap.

— Wat is er, Camiel? vroeg droomerig de boerenzoon.

— Ge hebt eens gezegd, als ik hulpe noodig had, dat ik het maar zeggen moest.

— Ja, Camiel. Nooit zal ik vergeten, hoe gij uw leven hebt gewaagd voor Leonie. Kan ik u helpen?

— Ja, Jan! Ik zou een som geld willen leenen... ik ga naar Amerika!

Jan schoot eindelijk uit zijn eeuwig gemijmer wakker en verwonderd riep hij uit:

— Zijt gij gek? Naar Amerika?

— Ja...

— Ge hebt u laten omklappen door Thur.

— Neen, 'k heb er lang over gepeinsd... o zoo lang! Ik ben arm en moet hier arm blijven.

En Camiel sprak nu over 't ongelukkig bestaan van den Vlaamschen werkman, over zijn wroeten en zwoe-gen, zonder vooruit te komen.

Jan luisterde en zeide eindelijk gelaten:

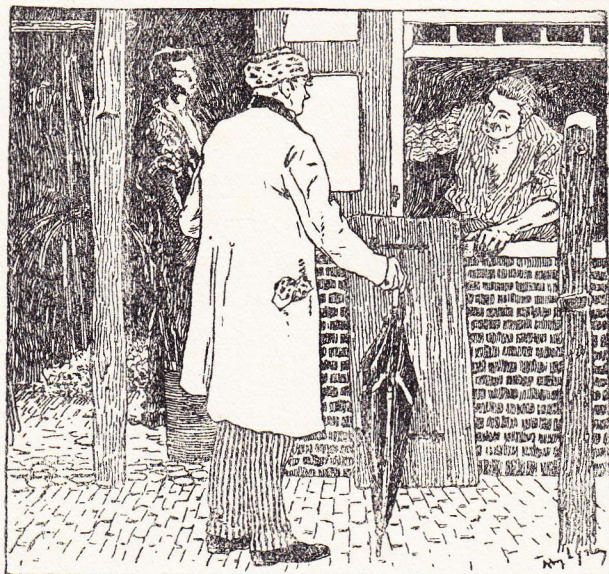
— Ge moet uw goesting doen, Camiel. Ik zal u een som leenen en ook wat geven, ge hebt dat aan mij verdiend.

— Camiel's plan was nu al gauw bekend en 't werd fel besproken in 't kleine dorp.

— Thur heeft 't volk opgemaakt, zeiden de boeren. We zullen op 't laatst geen werklieden meer krijgen... 't wil al naar Amerika!

— En zen ouders alzoo alleen laten, gispten anderen. Kweekt dan kinders, als ge ze noodig hebt, laten ze u staan!

— Hij heeft gelijk, dat hij wegtrekt, zeiden sommige werklieden. Wat is ons leven? Zwoe-gen en slaven hier, ons afbeulen in Frankrijk,¹⁾

Het plan werd fel besproken in 't kleine dorpje.

1) Duizenden Vlamingen gaan eenige maanden van 't jaar, en velen zelfs het gansche jaar, in Frankrijk arbeiden.

arm blijven we toch, en als we versleten zijn, 't oude mannenhuis! Camiel is jong en hij is kloek, hij zal er wel geraken!

De ouders zelf kloegen en weenden, maar Camiel troostte hen.

— 't Is voor u, dat ik ga! verzekerde de jongeling. 'k Zal u geld zenden; zoo gauw ik kan, kom ik eens over, en misschien doe ik u later mee. En ik wil niet varen als gij! Ge zijt krom van werken en wat hebt ge nu?

Maar nog grooter werd de opschudding, toen er verteld werd, dat Jan Lodens Camiel vergezellen zou. Dat klonk nu toch ongeloofbaar. Jan, de zoon van een rijken boer, naar Amerika... uitwijken als een arme jonkman, die zijn kost in den vreemde gaat zoeken!

— 't Is van 't verdriet, beweerden velen. Hij kan hier Leonie niet vergeten.

— De liefde is aardig en ze laat den mensch zotte dingen doen, meenden anderen.

En 't was waar. Jan wilde met Camiel gaan. O, die strijd thuis, tusschen den vader en den zoon, welke toch al meer en meer van elkaar waren vervreemd, omdat de geldzuchtige boer 't gevoel van zijn kind bespote en kwetste!

Wat dreef Jan tot die reis? Verdriet, ja, maar ook een zucht naar verandering, een drang om zich los te scheuren uit 't koude huis, waar alleen 't geld werd geacht.

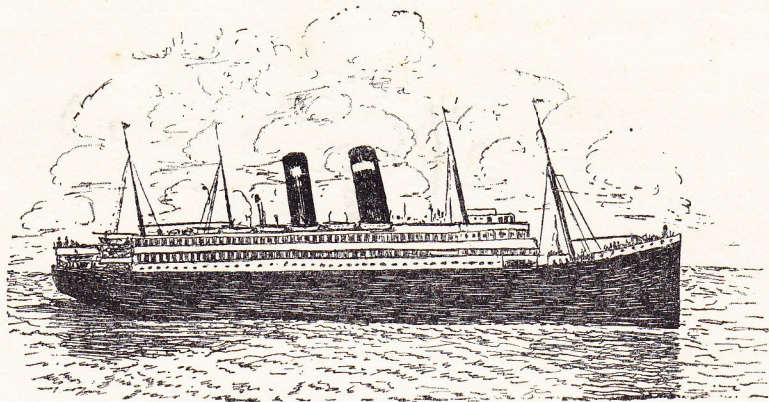
* * *

Jan Lodens en Camiel leunden over de verschansing eener groote Red Star boot, die aan de Rijnkaai te Antwerpen vertrekkens gereed lag. Ze reisden tweede klas, gelijk vele Vlamingen, die hooger staan dan de zwermen Polen, Russen, Oostenrijkers, Grieken, wier ellende den toeschouwer met deernis vervult.

— En nu gaan we, zei Camiel. 't Pakt me toch aan mijn herte. En zeggen, Jan, dat dit water ook van onze streek komt, dat we hier op de Schelde zijn... onzen stroom.

En beiden dachten aan 't riviertje, klein en smal, ginds tusschen

de Vlaamsche heuvelen, en hier breed en forsch, torsende allerlei booten en vaartuigen, van de trotsche transatlantiekier tot de nederige schuit van den Zeeuwschen mosselvischer. En Jan zag weer over de Schelde het stille kerkhof, rond den ouden tempel, met 't graf zijner beminde. 's Avonds voor zijn vertrek, in den donkere, was hij er nog heen geslopen en hij had er even geknield en ook geweend, en lang zwierf hij dan langs den stroom, worstelend met zijn naar-geestige gedachten. Hij had niet meer thuis mogen slapen. Vijf dagen voor 't heengaan had zijn vader boos uitgeroepen: „Als ge dan toch wegloopt, trek er nu maar uit!”

Transatlantiekier.

Camiel zag nog zijn afgeleefde ouders, die hem bevend en weenend een eindeke uitgeleide hadden gedaan tot dicht bij Eename, waar de reizigers op den trein stapten.

Muziek klonk schetterend en ze maakte de jongelingen te weemoediger, terwijl anderen stonden te dansen en te roepen.

't Was de ure van 't afscheid... O, wie de lotgevallen van al deze menschen geweten had, zou ook tevens de geschiedenis van onze samenleving gekend hebben!

De lievelingen der fortuin, plezierreizigers, die uit Europa naar huis terugkeerden, begrepen niets van den strijd, van al 't lijden en t wee der massa!

Eindelijk voer statig de boot heen. Zakdoeken wuifden, hoeden en klakken werden gezwaaid. De nieuwe wereld rukte zich los van de oude... voor velen ving al een nieuw leven aan, na een bestaan van armoede en tegenspoed... velen grepen nog een kans na mislukking en teleurstelling... tranen, zuchten, gebeden vergezelden de landverhuizers, die om den broode hun dorp of stad, hun familie hadden verlaten.

De boot voer de Schelde af en Camiel blikte steeds vol belangstelling naar den stroom zonder te kunnen begrijpen, dat deze dezelfde was aan wier oevers hij zoo dikwijls had gewerkt.

Calloo . . . Lillo en Doel verschenen en verdwenen, de vloed boog zich links, tusschen de groene Zeeuwsche oevers, waar landlieden in hun schilderachtige kleedij het reuzenschip „den Amerikaan” nastaarden.

Op de Wester Schelde.

Weldra doemde Vlissingen op met zijn glinsterende roode daken en daar blikte de zee, de eindelooze zee.

Nog zagen de Vlamingen hun vaderlandsche kust, Knokke, Heijst en Blankenberge en toen was 't uit, toen werd de band met 't oude geheel verbroken.

— We zijn weg, zei Camiel tot Jan. Mochten we een beetje gelukkig zijn !

Lodens antwoordde niet, hij was zwaarmoediger dan ooit.

* *
*

Loden en Sofie hadden slechts twee brieven van hun zoon gehad, maar zonder geld, Camiel was niet gelukkig in 't vreemde land, nog altijd zocht hij naar voordeelig werk. De ouders wanhoopten aan een beter lot en, al hadden ze lang tegengestribbeld, nu 't weer streng winter werd, moesten ze besluiten naar 't oude mannen- en vrouwenhuis te gaan.

Sofie weende, Loden hield zich goed en, als zijn vrouw niet naar hem keek, veegde hij gauw een traan weg.

't Was een koude wintermorgen en de oudjes rilden, toen ze samen bij de uitgedoofde kachel zaten.

— En dat we nu vaneengaan, Loden, 't is wreed, te wreed, jammerde 't vrouwtje, en de tranen biggelden over haar ingevallen wangen, en de spitse kin beefde zenuwachtig.

— We wonen toch onder 't zelfde dak, Sofie, en ge gaat er zoo wel zijn, troostte de grijsaard, terwijl hij de bevende hand over de knie wreef.

— 'k Zou al zoo gaarne willen, dat ze ons te gare naar 't kerkhof droegen!

— Ge moogt niet zoo krijschen, Sofie, ze zullen daar stijf goed zijn voor ons.

— Maar we zijn vaneen... en dat is wreed!

De deur ging open en de veldwachter trad binnen. Hij had zijn jas dichtgeknoopt en de kraag omhoog getrokken.

— Elk 'n en goën dag... 't is koud, 't heeft fel gevrozen, zei hij.

— En al zoo vroeg, antwoordde Loden, 't is slecht voor de rapen!

— Jaa't, jaa't! Alloh, moeder. Ge krijscht toch niet zeker!

— Ja, sjampetter, 'k doe, zoo vaneen 't is wreed, 't is te wreed! We zijn bijkans vijftig jaar getrouwd.

— Maar ge gaat malkander nog dikwijls zien.

— 'k Zeg 't ook, viel Loden in. De wijvetjes zijn teer, hé, sjampetter? hernam de grijsaard, wiens gebroken stem moeilijk uit de keel nokte. Ja, 't is koud, ge brengt de koude mee, sjampetter, en al zoo vroeg winter... slecht voor de rapen, man!

— Willen we gaan? Ginder brandt de stove, ge gaat er wel zijn, menschen... o, zoo wel!

— Maar toch vaneen! kloeg 't vrouwtje weer. En dat is wreed! Als Camiel het wist.

't Moedertje hulde zich in een versleten, gekleurden doek; deze had haar dikwijls beschermd, als ze in wind en regen van het veld

kwam... van den ondankbaren grond, die haar geen broodje voor den ouden dag schenken kon.

— Doe hem maar wel om, zei de veldwachter, 't is fel koud! En hij hielp 't vrouwtje.

Loden zette zijn muts op en bond de oorlappen onder zijn kin vast.

Man en vrouw, ieder had een pakje... ze namen het in de hand. En zoo gingen ze heen uit het huisje, waar ze bijna vijftig jaar lief en leed gedeeld hadden.

De veldwachter liep tusschen hen in.

— Ja, 't is koud, 't is stijf koud, en al zoo vroeg, slecht voor de rapen man, zei Lodens weer.

Maar groote tranen drongen in zijn oogen.

— 't Is wreed, 't is wreed, jammerde zijn echtgenoot. Zoo Camiel het wist!

— 't Is niet ver, troostte de veldwachter. Zie, de menschen zeggen u goên dag.

Ja, hier en daar werden op de ruiten de ijsbloemen weggekrabt en voor 't glas verscheen een witgemutst hoofd, dat meewarig knikte.

— De menschen zijn niet boos, antwoordde de grijsaard. En bevend knikte hij terug.

Het drietal stond weldra voor een groot, somber gebouw, een klooster, tevens oude mannen- en vrouwenhuis.

Links verbleven de mannen, rechts de vrouwen, maar beide gedeelten waren gescheiden door een dikke muur... en evenzoo was het met de hoven achter 't gebouw.

De echtelieden mochten niet samen blijven.

— We gaan eerst Sofie bezorgen, zei de veldwachter.

— Ja, ja, stotterde Lodens.

Een bel klonk; 't was voor de oude lieden als een holle grafklank.

Een non kwam naar voren. Een vriendelijk gelaat in de witte kap, onder den zwarten doek.

— 't Is te wreed! snikte Sofie, en weer vielen tranen uit haar oude, roodgerande oogen. Bevend nam ze Lodens hand.

— 't Is koud, zuster, 't is vroeg winter, slecht voor de rapen, dreunde de man, maar hij keek zijn vrouw aan, en zijn lippen trilden als bij een kind, dat niet schreien wil, en toch moet.

— Jaa't, Loden, 't is koud, stemde de kloosterlinge toe; Sofie gaat hier zoo wel zijn. Kom bij de stoof, ze gloeit al en al de andere wijvetjes zitten er rond te klappen.

En zachtjes voerde ze 't vrouwtje mee.

De scheiding was voltrokken.

De veldwachter bracht Loden naar de mannen-afdeeling.

— Oude menschen zijn toch dutsen, als ze arm zijn, mompelde hij, toen ook Loden binnen was. En hun zoon die in Amerika zit, hij zou toch beter hier gebleven zijn! Camiel moet het weten!

De veldwachter begaf zich naar den schoolmeester, verhaalde alles en zei:

— Meester, ge moest dat toch eens aan Camiel schrijven!

De onderwijzer dacht even na, en zei dan:

— Ja, ik zal het doen! Die menschen zijn in 't gesticht na eenige maanden dood.

— Ik zal u straks Camiels adres brengen.

En dien dag schreef de meester aan zijn oud-leerling een langen, roerenden brief.

* * *

— Ze zijn terug... Jan en Camiel... en al dat geld weggesmeten, klonk het in 't dorp.

In de herbergen was er weer stof tot babbelen.

— Camiel is teruggekomen voor zijn ouders, hij wil ze niet in 't gesticht laten... en hij vond in Amerika maar moeilijk werk. En Jan Lodens kon het er ook niet gewoon worden!

Zoo vertelde iemand, die goed ingelicht was.

Camiel had waarlijk zijn ouders in hun woning weer samen gebracht en nu zou hij toch zwoegen en slaven in de oude streek, op de akkers en in de meerschen langs de Schelde, werken als een lastdier voor zijn vader en moeder!

Jan Lodens had zich met zijn ouders verzoend.

Neen, hij vergat Leonie niet, maar hij had nu geleerd, dat een flink man zich na een slag moedig moet kunnen oprichten en zijn plicht vervullen.

Dit is een verhaal van de oevers der kleine Schelde... 't rivierke, dat weinig op den stroom van Antwerpen gelijkt.

't Is een braaf volk, dat langs de Schelde woont. Helaas! in het schoone dal, tusschen de bekoorlijke heuvels, waar alles zoo vredig en liefelijk schijnt, wordt veel ellende geleden. Duizenden Vlamingen kunnen hier hun bestaan niet verdienen en zijn gedwongen in Frankrijk op onafzienbare velden, in fellen zonnebrand, of in regen en wind het tekort van hun overigens gering budget aan te vullen.

En in veel Scheldedorpen ziet men 's zomers slechts grijsaards, vrouwen en kinderen, want de mannen zijn heen dan

A. HANS.

DE SCHELDE VRIJ!

(VERHALEN VAN DE SCHELDE).

SCHELDE VRIJ

Door A. HANS

L. OPDEBEEK — Uitgever — ANTWERPEN